

G. Alexandrova, Doctor of Philology, Senior Researcher
Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE COMPARATIVE METHOD IN THE HISTORICAL AND LITERARY CONCEPTION OF IVAN FRANKO: SCOPE, JUSTIFICATION, RESTRICTIONS

The article examines the theoretical considerations of Ivan Franko about the development of the comparative method in Ukrainian literary criticism in the late 19th to early 20th century and broad prospects of comparative studies for an objective assessment of literary phenomena, based on Franko's scholarly papers. It is noted that observations on comparative studies of various scholars gave him the opportunity to show tangible benefits of the comparative method and shortcomings in its application, as well as to focus on the use of different approaches depending on the material of the study.

Keywords: method, direction, comparative studies, schools of literary criticism, influence, borrowing, history of literature.

УДК 821.161.2.09 Леся Українка

М. О. Александрова, студ.

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ПОЕМА ЛЕСІ УКРАЇНКИ "РУСАЛКА" І ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО РОМАНТИЗМУ

З'ясовується внутрішня співвіднесеність сюжету й образів поеми Лесі Українки "Русалка" з українською романтичною традицією XIX ст. Розглядаються твори Є. Гребінки, І. Вагилевича, Л. Боровиковського, М. Костомарова, П. Куліша, М. Маркевича, Т. Шевченка, М. Старицького й ін. Наголошується, що поема Лесі Українки суголосна з багатьма творами, в основі яких – фольклорно-міфологічні джерела, у ній наявні яскраві романтичні традиції на рівні сюжету, характеротворення, поетики, є романтичне сприйняття та зображення людського буття.

Ключові слова: романтизм, фольклор, балада, русалка, традиція, тема, мотив, образ.

Постановка проблеми. Перша поема Лесі Українки "Русалка" була написана у 1885 році і надрукована в альманасі "Перший вінок" (Львів, 1887 р.). Олена Пчілка у листі до І. Франка з приводу цього твору писала: "Добре було б, якби до поеми Лесі

долучить примітку од редакції відносно до романтичного характеру поеми. Можна було б сказати щось об тім, що романтичні очертї фантазії характеризують взагалі твори починаючих авторів (адже хоть би навіть і Шевченко) почав "Тополею", "Причинною" [16, с. 37].

Від І. Франка поема зазнала суворої оцінки: він зазначав, що Леся Українка написала її в народному стилі, як свідчив підзаголовок, а в "старому романтичному шаблоні" [25, с. 256]. Вадами твору він назвав невмотивованість подій, відсутність соціальних аспектів, невміння наголосити на психологічних конфліктах. Новою, нешаблонною критик вважав лише пісню русалки, у якій побачив "перший розмах крил свіжого ліричного таланту" [25, с. 257]. Юна поетеса була дуже вимоглива до себе, бачила свої творчі успіхи й невдачі і вже через рік наголошувала, що тепер не пустила б у світ "Русалку" [16, с. 37]. Незважаючи на це, поема увійшла і до збірки "На крилах пісень" (1893), і до збірки її вибраних творів "На крилах пісень" (1904). У першодруку поема не мала підзаголовка, не було розподілу на строфи, текст ділився на п'ять розділів. У перевиданні поеми у збірці "На крилах пісень" (1904) додано підзаголовок, текст розбито на строфи, розділ IV поділено на два, зроблено незначні стилістичні виправлення. Між текстом поеми в збірці "На крилах пісень" (1893) і збірці вибраних творів (1904) істотних різночитань немає [22, с. 344]. Отже, ранній твір поетеса не відкинула, а лише відшліфувала.

На нашу думку, поема "Русалка" для 14-річної авторки – вагомий і досить досконалий твір, який потребує окремого дослідження для глибшого розуміння психології творчості Лесі Українки, з'ясування причин її тяжіння до тем та сюжетів, відомих у фольклорі й літературі.

Тому **актуальність** роботи полягає у спробі осмислення поеми Лесі Українки "Русалка" в контексті української поезії доби романтизму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поемі тривалий час була присвячена лише одна стаття: передмова П. Филиповича до III тому творів Лесі Українки (1927) [23, с. 221–227].

В останні десятиріччя окремих аспектів твору торкалися В. Погребенник [15, с. 48], розглядаючи фольклорні традиції у поезії Лесі Українки; Л. Семенюк простежила роль українських народних балад у колі наукових та літературних інтересів Лесі Українки [19, с. 31–33]. Про інтерпретацію фольклорного образу русалки в українській романтичній традиції першої половини ХІХ ст. писала Т. Данилюк-Терещук [6, с. 21–27]. Ю. Регуш проаналізувала образ русалки у творчості Я. Щоголіва [17, с. 68–80]. Г. Вишневіська розглянула особливості образу русалки як демононазви у драмі-феєрії Лесі Українки "Лісова пісня" [2, с. 52–59]. Ми спробували розглянути фольклорні традиції поеми "Русалка" [1, с. 4–9].

Мета дослідження – з'ясувати внутрішню співвіднесеність сюжету та образів поеми Лесі Українки "Русалка з українською романтичною традицією ХІХ ст.

Поняття "романтизм" у сучасному літературознавстві охоплює досить широке коло явищ. Особливістю цього напрямку в літературі, науці й мистецтві було протиставлення повсякденному життю високих ідеалів, до яких прагне "непересічний індивід, схильний до сильних, яскравих переживань, пристрастей" [18, с. 350]. У центрі творчості романтиків – самоцінність окремої особистості, її душі, досягнення її складного духовного світу. Він був сконцентрований на пізнанні національно своєрідного, тому романтики зверталися до фольклору, міфології – виразників духовного світу нації.

Розквіт романтизму в українській літературі припадає на 20–60-і роки ХІХ ст., але досить виразно романтичне світобачення виявляється і в літературі 70-80-х років ХІХ ст. [29, с. 271–272]. Для українського романтизму тісний зв'язок із фольклором, виразна національна означеність, за словами М. Зерова, "культування національного елемента" [9, с. 75], є визначальними особливостями. Водночас фольклоризм – це значною мірою типологічна риса романтизму як художньої системи в Європі взагалі (гейдельберзька школа романтиків у Німеччині, французький романтизм, чеські романтики). Уже в момент свого виникнення в європейських літературах романтизм був самобутнім,

мав національний колорит, до нього додавалася національна фантазія, національний художній досвід, поетичний зміст. Дослідники зазначають, що романтизм виростав природно і закономірно, а "не шляхом "привнесення" його в дану літературу ззовні" [10, с. 310].

Ранні твори Лесі Українки наслідували традиційні для української поезії романтичні теми, мотиви, образи [11, с. 113]. Поема "Русалка" недаремно має підзаголовок – "в народному стилі". Її засновано на спільних для слов'ян народних повір'ях про русалок, відомих авторці змалку в живому побутуванні серед волинських селян та з фольклорних збірників і літературної традиції. Цей образ народної "нижчої" міфології привабив юну авторку, очевидно, своєю красою і таємничістю.

Народнопоетичні сюжети про русалок як дівчат небаченої вроди, які ваблять своїм співом, а потім заводять жертву до безодні (ріки, виру, прірви, моря), або ж просто залоскочують до смерті, стали основою для багатьох літературних сюжетів про нещасливе кохання, людські переживання тощо. У літературі русалки зображувались вродливими замріяними дівчатами. Принадні, незвичайні, вони сповнені загадковості і внутрішньої таємничості. Р. Марків, зокрема, вважає, що образ русалки/мавки належить до складних як у художньому, так і в світоглядному аспекті утворень [13, с. 156]. Процес трансформації такого образу у літературному тексті відображається в ускладненості його ідейного звучання, полісемантичності і сприяє переходу образу на рівень символу, метафори.

Образ лісової чи морської русалки-мавки здавна цікавив українських письменників. Він з'являється вже в "Енеїді" І. Котляревського. Автор назвав мавками морських сирен, відомих з античності. Згадує про морських мавок і Є. Гребінка: "Ущухнуло море, і хвилі вляглися; Пустують по піні мавки... [4, с. 29].

У поезії "Заманка" Л. Боровиковського русалки – дівчата, байдужі до людських турбот: "Ми не бажаєм ні срібла, ні злота" [23, с. 68], оскільки хвилі біліші від срібла, а піски – жовтіші від золота. Їхня воля порівнюється із волею рибок і пташок. Водночас русалки схожі на самотніх дівчат, які чекають на коханих:

"Прийди, козаче, ясної ночі, Дай цілувати карії очі!.." [23, с. 68]. Але, на відміну від людей, їхнє кохання – ідеальне: "А ми, русалки, зради не знаєм, Вас молоденьких щиро кохаєм..." [23, с. 68].

У "Жулині і Калині" І. Вагилевича оспівана історія закоханих, яких розлучила смерть дівчини у водяному вирі. Автор жодного разу не назвав свою героїню русалкою, але її портрет засвідчує перехід дівчини до підводного царства.

Гарна діва, круглолиця, / Єй свита рясниться...
Красне личко блідненькоє / І очі чорненькі,
Розсипаються густенько / Косоньки жовтенькі [23, с. 373].

Поет-романтик М. Маркевич, змальовуючи русалок, диференціював їх на водяних, польових і лісових:

И вместо густых темнорусых кудрей,
У них волосы из травы, из ветвей.
У тех, что во ржи от людей схоронились,
Волнуясь, на плечи колосья спустились;
У тех, что живут под. холодной волной,
Зеленою стали власы осокой.
У тех, что укрылись под. теньг лесов,
Явились власы из дубовых листов [23, с. 106].

Русалки у вірші М. Костомарова "Мана" названі просто "красні дівки", які перебувають у потойбічному світі. Про їхню зовнішність та одяг сказано узагальнено: "Їх одежа – вся укупі / Світова краса; Їх урода – що й казати? – / Божі небеса" [23, с. 169]. Пісні і танці "красних дівок" заколихують ліричного героя, і він, перебуваючи між сном і дійсністю, тоне в озері.

"Вродлива дівчина-русалочка" П. Куліша теж принадує молодого рибалку, який пильнує влову під час весняної повені, пісню про красу і безтурботність підводного життя: "Ти ж бачиш, як і сонце в нас, І місяць з зорями шукають прохолоди, І всі вони вертаються до вас, Набравшись у воді між нас нової вроди" [12, с. 283]. Під впливом її пісні "обняла рибалоньку якась невимовна турбота" [12, с. 284], і він незчувся, як зник під водою.

Подальшого розвитку в українській поезії образ русалки знає у творчому потрактуванні Т. Шевченка, зокрема в баладах

"Причинна", "Утоплена" та "Русалка". У "Причинній" русалки – "малі діти"; "голі скрізь; з осоки коси, бо дівчата" [27, с. 11]; виринають місячної ночі з Дніпра; співають, танцюють та мають старшу між собою; ходять по землі до третіх півнів. Вони залоскотали дівчину, яка, змучена розлукою з коханим та нерозумінням оточення, шукає забуття.

У поемі "Русалка" постає образ дитини-русалки, утопленої матір'ю. Розвиток подій тут дво площинний: мати живе у "високих палатах" [26, с. 272], а дочка з "дніпровими дівчатами" [26, с. 273]. Отже, Шевченко керується міфологічною світобудовою, характерною для легенди, де відбувається поєднання двох "істотно відмінних просторово-часових зрізів профанного ("цього світу") та сакрального ("того світу") [5, с. 249]. Поет приєднується до законів народної моралі: злочин вимагає покарання. Людина, що порушила моральні норми, а значить, зрушила рівновагу міфосвіту (космосу та хаосу), повинна заплатити найвищу плату життям.

Сюжет "Утопленої" віддзеркалює в літературі народні уявлення про потойбічне життя. Але Шевченко дещо змінює традиційний погляд. Усі герої балади (дівчина, закоханий у неї рибалка, мати) стають русалками. Дослідники схиляються до думки, що таке перетворення з умовлене соціальним підходом, бо пізніше персонажі діють як "антитетичні сили" [14, с. 250].

Спільний для "Причинної", "Утопленої" та "Русалки" Шевченка образ русалки сприймається і як символ трагічної долі сироти, і як покарання за здійснений злочин, і як жертва людських стосунків. Цей міфологічний персонаж став основою для розгортання сюжету про трагічність та вічність людських стосунків; про долю, фатум, незбагненність, пристрасть.

У поемі Лесі Українки "Русалка" помітно "кількашаровий" синтез поетичних засобів. З одного боку – є типово фольклорні ознаки, з другого – відчутна літературна, виразно романтична стихія. Як у фольклорному творі – у поемі немає вказівки на час і місце події. "Русалка" має романтичний характер – змальовує незвичайних героїв у незвичайних обставинах. До появи поеми спричинились, на думку Л. Семенюк, народні балади про конф-

ліктні ситуації, що виникають між закоханими, про зраду й самогубство [19, с. 32]. Та й для самої "Русалки" характерні жанрові ознаки балади: сюжетність, діалогічність, елементи фантастики, трагізм подій.

Природа постає в "Русалці" не лише тлом дії, а й допомагає творити певну емоційну атмосферу, передавати психологічний стан. Зокрема, типово романтичний опис буряної ночі підкреслює сум'яття почуттів русалки.

Особливістю поеми є протистояння двох світів – реального, людського і фантастичного як прояву не керованих людиною природних сил, окрім цього, народно-фантастична основа переплелася із зображенням реального народного побуту.

Перша частина поеми – реалістична. Маємо традиційний любовний трикутник. Безіменний козаченько любить дівчину Ксеню, пара вже мріє про весілля, але восени він, забувши про кохану, засилає старостів до її сусідки Галі. Вона кличе Ксеню бути старшою дружкою. Ксеня спершу відмовляє, але, зважаючи на прохання нареченої, погоджується. З весілля вона йде рвати барвінок для вінка, спітає його, і топиться. Опис трагедії схожий із кульмінацією романтичного оповідання Марка Вовчка "Максим Гримач", героїня якого, Катря, одягнувши вінок, "...ступила на вербову віть. Зійшла, як на хибку кладку, поглянула на всі сторони та й кинулась на самий глиб... Кинулись до води – тільки маковий вінок плаває"[3, с. 111]. Порівняймо: Ксеня "Промовила теє слово, Стала на горбок...Нема, нема дівчиньки, Лиш плавле вінок [21, с. 13].

Друга частина поеми – фантастична. Вона змальовує незвичайні події через три роки після самогубства Ксені, яка стала безіменною русалкою. Але вона зовсім не цікавиться життям своїх водяних подруг: "Її сестри на дні моря По пісочку ходять Шукать перлів та коралів, І таночки водять" [21, с. 15]. А героїню повсякчас пригнічують безкінечні думки, навіть тоді, коли вона приєднуються до їхніх розваг: "...таночок з русалками При місяцю водить" [21, с. 13]. Але здебільшого вона на самоті розчісує коси (постійний атрибут зовнішності русалки): "Або сяде, чеше коси У темному гаю" [21, с. 14]; "Потім сіла коло річки

Косоньку чесати" [21, с. 17]; "А русалка чеше коси Та пісню співає" [21, с. 17]. Відповідно до романтичних традицій змальовано потойбічний підводний світ: "Я вже русалка – і під водою Маю осяйні палати. В мене палати кращі од царських, Із дорогого кришталю, В мене віночок з чистого злата, З перлів дрібних та коралю [21, с. 18].

Побачивши сімейну ідилію (козак із дружиною жнуть жито, їхня дитина спить під копою), русалка вирішила помститися своєму кривдникові. Спершу вона йому "поробила": козак став сумний, почав ходити до Ксениної хати, на місце, де вона втопилась. Далі русалка причаровує його піснею. Козак біжить до дівчини, із річки випливає юрба водяних спокусниць, які залоскотали героя. Усвідомлюючи скоєне, русалка побивається за коханим, гірко розкаюється у страшному злочині.

Автор першої критичної статті про Лесю Українку І. Франко вбачав у "Русалці" слабкий відгомін Шевченкових балад. З цим поглядом погодився пізніше М. Зеров [8, с. 393], М. Драй-Хмара писав про поєднання народних і Шевченкових впливів у поемі [7, с. 74]. Вони розглядали твір як запізнене наслідування Шевченкових ранніх творів – "Причинної", "Русалки", "Утопленої", які є літературною обробкою фольклорних переказів і легенд. Спробуємо знайти відповідності поеми Лесі Українки з цими творами.

У Лесі Українки є рядки, зовні (і за лексикою, і за ритмікою – ритм в обох авторів народний, коломийковий) споріднені з рядками Шевченкової "Причинної": "В той час вийшла русалонька Трохи погуляти... [21, с. 17]. У Шевченка: "Може, вийшла русалонька / Матері шукати, / А, може, жде козаченька, / Щоб залоскотати" [27, с. 10].

Можна знайти текстуальні збіги й з поемою "Утоплена": "Хто се, хто се по сім боці / Чеше косу? Хто се?" [28, с. 123]. У Лесі Українки: "А русалка чеше коси / Та й пісню співає" [21, с. 17].

Це, без сумніву, свідчить про знання поетесою Шевченкової творчості. Його русалки, на відміну від Лесиної – це не самогубці, а незаконнороджені діти, утоплені матерями ("Причинна", "Русалка" – у другому творі героїня мріє про помсту зрадникові-панові, але сама стає жертвою русалок), чи доросла дівчина,

утоплена матір'ю через ревності та суперництво ("Утоплена"). Сильніший і їхній зв'язок із нечистою силою. Русалки гуляють: "Поки відьми ще літають, / Поки півні не співають" [28, с. 12].

Вважаємо, що в історико-літературному аспекті поему Лесі Українки слід насамперед пов'язувати з проблематикою творчості Шевченка й особливостями романтичного напрямку в українській літературі. П. Филипович акцентує на абсолютно різних шляхах, якими пішли Шевченко і Леся Українка після своїх перших поетичних спроб. У "Причинній", вважає він, поєднано риси пушкінської "Русалки" та Оссіанів стиль в описі природи з народнопоетичними елементами. У пізніших обробках теми про "Русалку" поет "одкину в літературні "прикраси" і майже злився з народною поезією" [24, с. 12]. У Лесі вже в ранній поемі "Русалка" літературний елемент сильніший за "переспівану розтягнено і нецікаво народнопоетичну і Шевченкову етнографічну спадщину" [24, с. 12]. Цей елемент і визначить дальший ворчий шлях Лесі Українки. Стаття П. Филиповича цікава тим, що виявляє в "Русалці" традиції суто літературного характеру, доводячи, що елемент літературний у цій поемі сильніший, ніж фольклорні впливи.

Можемо говорити й про ймовірний вплив на Лесю Українку оперети М. Старицького "Утоплена, або Русалчина ніч", що є інсценізацією повісті М. Гоголя "Майская ночь, или Утопленница" (музика М. Лисенка). Вона була написана 1881 року, а вперше надрукована в альманасі "Нива" (Одеса, 1885), тобто в тому ж році, що й поема Лесі Українки. Відомо, що родини Косачів і Старицьких довгі роки поєднували тісні стосунки, і старше, і молодші покоління добре знали творчість одне одного.

Герой оперети М. Старицького "Утоплена, або Русалчина ніч" Левко так характеризує водяних дів:

То русалки, які бліді й хороші їх видочки... А з довгих кіс перлисті дощ спада...

Одежа їх, неначе сніг, біліє... Чудовий спів всю душу порива... [20, с. 280].

Хор русалок в опереті виконує таку пісню:

Вже місяць над нами високо, І зорі роями мигтять;
Ой час нам, пора, ясноокі, Зі дна на проміння зринать;
Гуляти на срібному лоні Вільненько без дум, без журби;
Сміялись і плескать в долоні Під гіллям розкішним верби
[20, с. 280]

У Лесі Українки так описуються ігри русалок:

Її сестри на дні моря По пісочку ходять
Шукать перлів та коралів, І таночки водять.
Веселії, безжурні Ті легкі таночки!
То граються із рибками, То роблять віночки [21, с. 15].

Атрибути русалок в обох творах традиційні для романтичної поезії: місяць, зорі, верба, коси, пісні, танець, вінок, вільні, безжурні істоти, що зманюють зрадливих козаків. Панночка, що втопилася через люту мачуху, героїня оперети М. Старицького, хвалиться своїми підводними володіннями:

Суть у мене перські шалі,
Камні, перли і коралі,
Кармазинові жупани,
Пояси золототкані.

Ці рядки перегукуються з описом багатств підводного царства у Лесі Українки: "Я вже русалка – і під водою Маю осяйні палати" [21, с. 18].

Але суть проблеми полягає не в запозиченнях чи безпосередніх наслідуваннях. Йдеться насамперед про зв'язок творчості Лесі Українки з традицією романтизму. Визначальними для цього напрямку стали культ почуттів, звернення до народності, захоплення фольклором, інколи втеча від довоколишньої дійсності в ідеалізоване минуле або у вимріяне майбутнє чи й у фантастику, перевага інтуїтивного над логічним. Романтизм призвів до вироблення романтичного світогляду та романтичного стилю і нових літературних жанрів – балади, ліричної пісні, романсової лірики, історичних романів і драм. Окрім названих творів, на поему Лесі Українки могли вплинути переробка П. Гулаком-Артемівським балади Й.-В. Гете "Рибалка", поезія Є. Гребінки "Богдан", переклад І. Франком поезії Гете та його

оригінальна поезія "Керманич", написана під впливом цього німецького поета (збірка "Балади і розкази"), поезія Я. Щоголева "Лоскотарки" та ін.

Отже, образ русалки має глибоку літературну традицію в рідному письменстві, і можна говорити про суголосність поеми Лесі Українки з багатьма творами, в основі яких – фольклорно-міфологічні джерела. Вона, безсумнівно, знала творчість багатьох українських письменників, однак не можна стверджувати однозначно, що її "Русалка" написана під впливом якогось конкретного твору. Характерною рисою поеми є те, що її героїня від початку є реальною дівчиною, і лише в другій частині твору, скоївши самогубство, стає русалкою, але продовжує діяти як людина, тобто на першому плані – не фантастичне, а реальне. Особливостями "Русалки" є те, що авторка насамперед звертає увагу на художнє моделювання екзистенційного стану людини в складній ситуації, яку осмислює в контексті загальнолюдського морального досвіду. У поемі наявні яскраві романтичні традиції на рівні сюжету, характеротворення, поетики, є романтичне сприйняття і зображення людського буття. Перспективним, вважаємо, буде простеження зв'язку твору і з явищами європейського, зокрема слов'янського романтизму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Александрова М.* Фольклорні традиції в поемі Лесі Українки "Русалка" / Мар'яна Александрова // Олена Пчілка, Леся Українка і родина Косачів в історії української та світової культури. Наук. збірник. – Луцьк, 2014. – С. 4–9.
2. *Вишневіська Г.* Сакральньо-хтонічна лексика у поетичних драмах Лесі Українки / Галина Вишневіська // Питання літературознавства. – Вип. 82. – С. 52–59.
3. *Вовчок Марко* Твори: в 7 т. Т.1 / Марко Вовчок. – К. : Дніпро, 1964. Т. 1. / С. 107–112.
4. *Гребінка Є.П.* Човен // Євген Гребінка. Твори в 5-ти т. – К. : Держлітвидав України, 1957. – Т. 1. – С. 29.
5. *Давидюк В.* Первісна міфологія українського фольклору / Віктор Давидюк. – Луцьк : Волинська книга, 2007. – 324 с.
6. *Данилюк-Терещук Т.* Інтерпретація фольклорного образу русалки в українській романтичній традиції / Тетяна Данилюк-Терещук // Волинь філологічна. – Луцьк, 2000. – С. 21–27.
7. *Драй-Хмара М.* Леся Українка. Життя і творчість / М. Драй-Хмара. – К. : ДВУ, 1926. – 156 с.

8. *Зеров М.* Леся Українка. Критико-біографічний нарис // Микола Зеров. Українське письменство / Упорядник доктор філологічних наук Микола Сулима. – К. : Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2003. – С. 383–416.
9. *Зеров М.* Українське письменство XIX ст. / Микола Зеров // Твори : у 2 т. [упоряд. Г.П. Кочур, Д.В. Павличко]. – К. : Дніпро, 1990. Т. 2. – 1990. Історико-літературні та літературознавчі праці. – С. 64–245.
10. *История романтизма* в русской литературе. (1825–1840). – М. : Наука, 1979. – 328 с.
11. *Камінчук О.* Художній дискурс української поезії кінця XIX – початку XX ст. / Ольга Камінчук. – К. : Педагогічна преса, 2009. – 352 с.
12. *Куліш П. О.* Рибалка / Пантелеймон Куліш // Твори в 2 т. Т. 1. – К. : Дніпро, 1989. – С. 283–284.
13. *Марків Р.* Сфери трансформації міфологічно-фольклорних образів у структурі характеру літературного героя / Руслан Марків // Література. Фольклор. Проблеми поетики. Вип. 38. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2013. – С. 54–163.
14. *Мишанич С.* Міфологія у творчості Тараса Шевченка / С. Мишанич // Записки НТШ. Праці секції етнографії та фольклору. – Л., 1995. – С. 234–251.
15. *Погребенник В.Ф.* Народною творчістю натхненна: До 120-річчя від народження Лесі Українки / В.Ф. Погребенник. – К. : Товариство "Знання", 1990. – 48 с.
16. *Пчілка О.* Лист до І. Франка у Львові в зв'язку з друкуванням поеми Лесі Українки "Русалка" та її віршів. № 17. 1887 р., не пізніше квітня / Олена Пчілка // Леся Українка. Документи і матеріали. 1871–1970. – К. : Наукова думка, 1971. – С. 36–38.
17. *Регуш Ю.* Образ русалки у творах Якова Щоголева у контексті поезії українських романтиків // Актуальні проблеми слов'янської філології. – Бердянськ, 2011. – Вип. XXIV. – Ч. 1. – С. 68–80.
18. Романтизм // Літературознавча енциклопедія : у двох томах Т. 2. / Авт.-уклад. Ю.І. Ковалів. – К. : ВЦ. "Академія", 2007. – С. 350–353.
19. *Семенюк Л.* Українські народні балади в колі наукових та літературних інтересів Лесі Українки / Л. Семенюк // Науковий вісник Волинського державного університету. – 1998. – № 7. – С. 31–33.
20. *Старицький М.* Утоплена, або Русалчина ніч / Михайло Старицький. Твори у 8 т. – Т. 2. – К. : Дніпро, 1964. – С. 237–297.
21. *Українка Леся.* Русалка / Леся Українка // Збір. творів : У 12 т. – Т. 2. – К. : Наукова думка, 1975. – С. 9–20.
22. *Українка Леся.* Русалка. Примітки Леся Українка / Зібрання творів у 12 тт. – К. : Наукова думка, 1975. Т. 2. – С. 344.
23. Українські поети-романтики. – К. : Наукова думка, 1987. – 432 с.
24. *Филипович П.* Русалка / Павло Филипович // Літературознавчі студії. Компаративістика. Статті. Рецензії. – Черкаси : Брама-Україна, 2008. – С. 221–227.
25. *Франко І.* Леся Українка / Іван Франко // Збір. тв. : У 50 т. – К. : Наукова думка, 1981. – Т. 31. – С. 254–274.

26. Шевченко Т.Г. Русалка / Тарас Шевченко // Повне зібрання тв. : У 12 т. – Т. 1. – К. : Наук. думка, 1989. – С. 272–273.
27. Шевченко Т.Г. Причинна / Тарас Шевченко // Повне зібрання тв. : У 12 т. – Т. 1. – К. : Наук. думка, 1989. – С. 10–14.
28. Шевченко Т.Г. Утоплена / Тарас Шевченко // Повне зібрання тв. : У 12 т. – Т. 1. – К. : Наук. думка, 1989. – С. 123–127.
29. Яценко М.Т. Романтизм / М.Т. Яценко // Історія української літератури ХІХ століття: У 3 кн. Кн. 1. – К. 1995. – С. 24–311.

Стаття надійшла до редколегії 18.04.16

М. О. Александрова, студ.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, г. Київ

ПОЕМА ЛЕСИ УКРАЇНКИ "РУСАЛКА" И ТРАДИЦИИ УКРАИНСКОГО РОМАНТИЗМА

Исследуется внутренняя соотношенность сюжета и образов поэмы Леси Украинки "Русалка" с украинской романтической традицией XIX ст. Рассматриваются произведения Е. Гребенки, И. Вагилевича, Л. Боровиковского, Н. Костомарова, П. Кулиша, Н. Маркевича, Т. Шевченко, М. Старицкого и др. Подчеркивается, что поэма Леси Украинки созвучна со многими произведениями, в основе которых – фольклорно-мифологические источники, в ней присутствуют яркие романтические традиции на уровне сюжета, создания характеров, поэтики, есть романтическое восприятие и изображение человеческого бытия.

Ключевые слова: романтизм, фольклор, баллада, русалка, традиция, тема, мотив, образ.

M. A. Alexandrova, student
Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE POEM "MERMAID" BY LESYA UKRAINKA AND TRADITIONS OF THE UKRAINIAN ROMANTICISM

The article explores the internal correlation of plot and characters of the poem "Mermaid" by Lesya Ukrainka with the Ukrainian romantic tradition of the 19th century. The works of E. Grebinka, I. Vagilevych, L. Borovikovskiy, M. Kostomarov, E. Kulish, M. Markiewicz, T. Shevchenko, M. Staritskiy and others are considered. It is reported that Lesya Ukrainka's poem is concordant with many works based on folklore and mythological sources; it manifests bright romantic traditions at the levels of plot, character construction, poetics, as well as a romantic perception and depiction of the human existence.

Keywords: romanticism, folklore, ballad, mermaid, tradition, theme, motif, image.